

Hakhout

FRANS BEEKMAN

In vochtige duinvalleien stonden vanouds veel lage bomen als wilg, berk en els. Na kap bleek dat nuttig brandhout op te leveren. Door landbouwontginning en drinkwaterwinning veranderde veel in de begroeiing van de valleien. Oude veldnamen kunnen ons helpen bij de geschiedenis van het duinlandschap.

Voor 1800 vertoonden de duinen een gevarieerd beeld van stuivende valleien en duinruggen aan de zeekant en beboste laagten meer oostwaarts. De binnenduinrand vlak voor de dorpen werd zo veel mogelijk door beplantingen op z'n plaats gehouden en groeide daardoor omhoog. Bij het gehucht Waalsdorp tussen Den Haag en Wassenaar lagen in de 17e en 18e eeuw twee vrij grote duinvalleien met de namen Jonge Rijs en Oude Rijs. Het gaat hier duidelijk om rijshout of hakhout, dat daar om de vijf à tien jaar werd gekapt. De takkenbossen werden gebruikt in de bakkersovens in de ruime omgeving, en ook wel op de vuurbakens in de kustdorpen. Op sommige lage en vochtige plaatsen langs de Nederlandse duinen plantte men elzen langs de greppels die het zand ontwaterden. Het was een agrarische aanpassing van het natuurlijke moerasbos dat er groeide. In de hakhoutteelt was 'Schouwsch rijs', bestaand uit wilgen-, elzen en berkenhout, uit de lage binnenduinen van dat eiland bekend. 'Gaasterlandsch rijshout' had trouwens eenzelfde samenstelling. De hoogste kwaliteit had het 'Hollandsch rijshout' van wilgen. Dat werd veel toegepast in de zinkstukken, die gebruikt werden bij dijk aanleg.

Meijndel

Tegenwoordig wordt met 'Meijndel' niet alleen de vallei met de bekende boerderij en theetuin bedoeld, maar het hele duingebied tussen Scheveningen en de Wassenaarse Slag, waarin ook de voormalige landbouwontginningen Kijfhoek en Bierlap liggen. De plantkundige Jan Kops schreef in 1798 dat juist bij Wassenaar de berk voorkomt 'in uitgestrektheden'. De veldnaam Berkenrijs wordt voor deze duinen kenmerkend genoemd.

Het berkenbos was meest aangelegd in vochtige duinvalleien. Zo lag er in de vallei Bierlap de Kousenpan. De berken in deze vallei werden op 'kousenhoogte' gehakt om konijnenvraat aan de jonge scheuten te voorkomen. De hak vond plaats in de maand januari of februari, anders 'bloedden' de stoven dood, het sap uit de stam had namelijk een rode kleur. Een lot lieten de hakkers staan om dit 'bloeden' te voorkomen. Op de foto is de 'kousenhoogte' aan de onderkant van de berken te zien. De oorspronkelijke rij berken van het hakhoutbos is nog te herkennen. Door ouderdom is het een ijl bosje geworden. Toen omstreeks 1850 de landbouw in Meijndel werd opgegeven, zaaide de berk zich spontaan uit op de verlaten bouwlandjes. Het is steeds weer verrassend te bemerken hoeveel aspecten van de duinbegroeiing herinneren aan menselijke invloed in het verleden!

DR. FRANS BEEKMAN IS OUD-LERAAR AARDRIJKSKUNDE

Berkenbosje in de Wassenaarse duinen. Uitgave v/h Weenink & Snel, Baarn (poststempel 1937).
Collectie F. Beekman

Wassenaar. Duinvallei Meijndel